

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА

Факультет філології

Кафедра української мови

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОГО МОВОЗНАВСТВА»

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Освітня програма «Українська мова і література»

Спеціальність B11 Філологія

Спеціалізація B11.01 Українська мова та література

Галузь знань B Культура, мистецтво та гуманітарні науки

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1
від «26» серпня 2025 р.

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	«Історія українського мовознавства»
Викладач	Барчук Володимир Михайлович
Контактний телефон викладача	+38(0342)596008
Е-mail викладача	volodymyr.barchuk@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	очний
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 90 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	упродовж семестру за встановленим розкладом на кафедрі та з розрахунком відповідного часу
2. Анотація до навчальної дисципліни	
Курс «Історія українського мовознавства» формує знання та розуміння історичного розвитку лінгвістичних учень у загальній лінгвістиці та в їхньому контексті становлення українського мовознавства. Курс присвячено встановленню ролі і значення наукової діяльності провідних українських мовознавців, опрацюванню основних мовознавчих праць, аналізу їхньої історичної ролі, значення, впливу на розвиток і української мови, і науки про мову. Курс представлено як хронологію еволюційних етапів формування лінгвістичних знань, а періодизацію розвитку українського мовознавства пов'язано із ключовими теоретичними концепціями науки про мову. Визначено суспільно-історичне тло зародження, становлення та розвитку українського мовознавства, зумовленість його науково-пошукових напрямів в теоретичному та прикладному аспектах.	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
Мета навчальної дисципліни – дати знання про зародження, становлення і розвиток українського мовознавства у зв'язку із ключовими теоретичними концепціями учення про мову, сформулювати бачення історичного процесу розвитку світової та української науки про мову як об'єктивно зумовленого, послідовного, а в українському історичному контексті як визначального у боротьбі за збереження й утвердження української мови. Основні цілі вивчення дисципліни: – ознайомити із ключовими лінгвістичними концепціями мовознавства, представленими як еволюція лінгвістичних учень; – визначити зумовленість появи та форми перших лінгвістичних знань в Україні, характеризувати здобутки доавторського періоду українського мовознавства у зв'язку із вченням про слово; – проаналізувати роль і значення діяльності українських мовознавців середньовіччя, зокрема й в контексті вчення про граматику; – розкрити історичні передумови відродження українського мовознавства з появою нової української літературної мови; – представити історичний процес розвитку українського мовознавства на тлі ключових наукових методів світової лінгвістики; – навчити опрацьовувати та аналізувати лінгвістичні праці в історичному контексті.	

4. Програмні компетентності та результати навчання

Інтегральна компетентність. Здатність розв'язувати складні завдання і проблеми в галузі українського мовознавства, літературознавства, термінознавства та філологічної науки загалом у процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає проведення досліджень та / або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності:

2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

4. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

7. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

10. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань / видів економічної діяльності).

Фахові компетентності:

1. Здатність вільно орієнтуватися в різних лінгвістичних напрямках і школах.

3. Здатність критично осмислювати історичні надбання та новітні досягнення філологічної науки.

4. Здатність здійснювати науковий аналіз і структурування мовного / мовленнєвого й літературного матеріалу з урахуванням класичних і новітніх методологічних принципів.

Програмні результати навчання:

7. Аналізувати, порівнювати і класифікувати різні напрями і школи в лінгвістиці.

9. Характеризувати теоретичні засади (концепції, категорії, принципи, основні поняття тощо) та прикладні аспекти обраної філологічної спеціалізації.

11. Здійснювати науковий аналіз мовного, мовленнєвого й літературного матеріалу, інтерпретувати та структурувати його з урахуванням доцільних методологічних принципів, формулювати узагальнення на основі самостійно опрацьованих даних.

13. Доступно й аргументовано пояснювати сутність конкретних філологічних питань, власну точку зору на них та її обґрунтування як фахівцям, так і широкому загалу, зокрема особам, які навчаються.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

Вид заняття	Загальна кількість годин
Лекції	20 год.
Практичні заняття	22 год.
Самостійна робота	48 год.

Ознаки

навчальної дисципліни

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
Другий	035 Філологія	Перший	Нормативний

Тематика навчальної дисципліни			
Тема	кількість годин		
	лекції	заняття	сам.роб.
Тема 1. Вступ. Вчення про слово. Доавторське мовознавство України.	4	4	4
Тема 2. Вчення про граматику. Авторське мовознавство середньовічної України.	4	4	10
Тема 3. Порівняльно-історичне мовознавство. Відродження українського мовознавства.	2	2	4
Тема 4. Компаративний аспект в утвердженні української мови. Формування основних мовознавчих наук.	4	4	10
Тема 5. Описові дослідження в лінгвістиці. Структуралізм та дескриптивізм. Формування та всебічний розвиток українського описового мовознавства.	4	4	10
Тема 6. Функціональна та когнітивна лінгвістика. Сучасне українське мовознавство (др. пол. 20 – поч. 21 ст.).	2	4	10
Загальна кількість годин	20	22	48
6. Система оцінювання навчальної дисципліни			
Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	Система оцінювання курсу відповідає критеріям оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти в університеті. Допуск до іспиту становить максимум 50 балів, мінімум 25 балів; за складання іспиту – максимум 50 балів, позитивний результат 25 балів. Робота на практичних заняттях упродовж семестру оцінюється за 5-бальною шкалою та максимальною кількістю 30 балів. Під час виставлення допуску до іспиту враховуються навчальні досягнення, отримані в процесі оцінювання на практичному занятті (максимум 30 балів, зокрема і контрольна робота), самостійна робота (максимум 10 балів), індивідуальне завдання, зокрема реферативне повідомлення (максимум 10 балів) Загальна максимальна кількість балів за навчальний курс становить 100 балів.		
Вимоги до письмових робіт	Письмова контрольна робота складається з трьох питань теоретико-практичного характеру; терміни написання роботи – 5 і 9 практичні заняття.		
Практичні заняття	Опрацювання програмових питань зі всіх розділів курсу. Форма: усне повідомлення, дискусія, реферативне повідомлення, аналіз першоджерел.		
Умови допуску до підсумкового контролю	Допуском до іспиту є отримання позитивної оцінки за поточний контроль (максимум 50 балів, мінімум 25 балів). Під час визначення рейтингового підсумкового контролю враховується опрацювання тем, успішне виконання контрольних робіт, успішне реферативне повідомлення, індивідуальне завдання.		
Підсумковий контроль	Форма контролю: екзамен; форма складання: письмова екзаменаційна робота; усний захист екзаменаційної роботи – за бажанням студента.		

7. Політика навчальної дисципліни

Письмові роботи. Письмові роботи виконують здобувачі освіти, які навчаються за загальним графіком, відповідно до «Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу...» (<http://surl.li/schrrt>), та індивідуальним графіком, відповідно до «Положення про порядок навчання здобувачів вищої освіти за індивідуальним графіком...» (<http://surl.li/rqxbgt>). Форму письмового виконання роботи втілено на практичних, індивідуальних заняттях, під час написання контрольної, самостійної роботи чи виконання індивідуального завдання.

Академічна доброчесність. У «Кодексі честі...» ЗВО встановлені загальні морально-етичні принципи та правила поведінки, яких мають дотримуватися всі учасники навчально-освітнього процесу. За цим документом представники університетської громади повинні дотримувати принципу академічної доброчесності та у всій своїй навчальній та викладацькій діяльності зобов'язані діяти порядно, доброчесно (<http://surl.li/ghdhbt>). За дотриманням членами університетської громади морально-етичних та правових норм цього Кодексу відповідає Комісія з питань етики та академічної доброчесності при університеті, яка за «Положення про комісію з питань етики та академічної доброчесності...» відстежує і регламентує поведінку здобувачів освіти в навчальному процесі (<http://surl.li/dhanuj>).

Відвідування занять. Урегульовано «Положенням про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу...» (<http://surl.li/schrrt>). У разі пропуску занять здобувачі освіти повинні відпрацювати їх індивідуально в письмовій чи усній формі, щоб виконати всі завдання вхідного, поточного, підсумкового контролю.

Неформальна освіта. Порядок здобуття неформальної освіти та визнання її результатів регламентує «Положення про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти, в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника» (<http://surl.li/mgmnyr>). Для здобуття неформальної освіти здобувачам вищої освіти запропоновано використання платформ Coursera, Prometheus, Udemy, EdEra.

8. Рекомендована література

1. Барчук В.М. Концепція мовця в психолінгвістичній теорії О.Потебні. *Історія українського мовознавства*. Кіровоград–Київ, 2001.
2. Барчук В.М. Синтаксичні особливості староукраїнської мови в праці І.Огієнка «Українська літературна мова XVI ст. і «Крехівський апостол». Іван Огієнко: *Незабутні імена української науки*. Т.1. Львів, 1992.
3. Бацевич Ф. С. Філософія мови. Історія лінгвофілософських учень. Київ: Академія, 2008.
4. Бевзенко С.П. Історія українського мовознавства. Історія вивчення української мови. Київ. 1991.
5. Василь Семенович Ващенко (1905-1993). *Мовознавство*. 1993. № 6.
6. Гуйванюк Н. Іларіон Іларіонович Слинько як учений і педагог. *Науковий вісник Чернівецького університету. Слов'янська філологія*. 2002. С. 146–147.
7. Добржанський О.В. Академік С.Смаль-Стоцький. Життя і діяльність. 1859–1938 рр. Київ-Чернівці, 1996.
8. Довбня Л., Товкайло Т. Історія українського мовознавства в іменах: навч. посіб. Вид. 2. Переяслав: Домбровська Я.М., 2019. 309 с.
9. Довбня Л.Е., Товкайло Т.І. Національна ідентичність у персоналізованій історії українського мовознавства. *Національна ідентичність в мові і культурі: збірник наукових праць*. Київ: Талком, 2020. С.143-147.

10. Довбня, Л., Товкайло, Т. Українське мовознавство на перетині епох. *Теоретична та дидактична філологія*. 2020. № 32. С. 21–32.
11. Дорошенко С.І. Загальне мовознавство. Київ. 2006.
12. Жовтобрюх М.А. Євген Костянтинович Тимченко – вчений і педагог. *Мовознавство*. 1991. № 5.
13. Жовтобрюх М.А. Нарис історії українського радянського мовознавства (1918-1941). Київ. 1991.
14. Кочерган М.П. Загальне мовознавство. Київ: Академія. 2010.
15. Кубайчук В. Хронологія мовних подій в Україні: зовнішня історія української мови. Київ. 2004.
16. Моцак Г. Діяльність Я.Головацького і проблеми українського мовознавства в Галичині. *Укр. філологія: Досягнення й перспективи*. Львів. 1995.
17. Наукова спадщина О.О.Потебні в контексті сучасності. Київ. 2002.
18. Огієнко І. Історія української літературної мови. Київ. 2001.
19. Олександр Савич Мельничук. *Мовознавство*. 1997. № 2–3.
20. О.О.Потебня і проблеми сучасної філології. Київ. 1991.
21. Українська мова у ХХ сторіччі: історія лінгвоциту / за ред. Л.Масенко. Київ. 2005. *Українська філологія: досягнення й перспективи*. Львів. 1994.
22. Фердінан де Сосюр. Курс загальної лінгвістики. К., 1998.
23. Хомський Н. Роздуми про мову. Львів: Ініціатива. 2000.
24. Шевельов Ю.В. Портрети українських мовознавців. Київ. 2002.

Інформаційні ресурси

1. Закон України «Про освіту» – <http://surl.li/bqqngq>
2. Закон України «Про вищу освіту» – <http://surl.li/vajjvp>
3. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» – <http://surl.li/fdzvbi>
4. Студентський путівник Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника – <http://surl.li/zxrcck>
5. Студентський філологічний вісник. Серія: Мовознавство. Літературознавство – <http://surl.li/dqfxmz>

Барчук Володимир Михайлович,
доктор філологічних наук, професор кафедри української мови